

030023728

72863

Erjavec

NAŠI ZAPISKI

Socialna revija.

Izhajajo enkrat na mesec. — Stane za celo leto K 8—, polletno K 1'50, posamezne številke 30 li.
Rokopise sprejema uredništvo, naročnino pa upravništvo „Naših Zapiskov“ v Ljubljani.

Leto V.

Ljubljana, meseca januarja 1907.

Št. 1.

Misli o politiki.

In zgodilo se je. Brez manifestov, brez programov in širokoustne slavnosti. Sedaj pričakuje „narod“ novega, še nepoznanega in — to je beseda — še neustvarjenega evangelija upanjapolnih in po življenju koprnečih „mladih“. Med skromnimi dnevnimi novicami, žiljotinami slovenskih dnevnikov, je bil razglašen mistični dogodek. Rodilo se je novo politično dete na pestrih poljanah neresnega in tudi zelo ponižnega slovenskega javnega življenja.

Sedaj pa se nadaljuje jadrno.

Rodila se je torej stranka „mladih“ iz nezadovoljnosti s „stari“ liberalci. Nezadovoljnost — je prvi stavek njihovega življenja. V nezadovoljnosti so se rodili, iz nje bodo nadaljevali; zakaj njihove pozitivne besede bodo skromne; zato bodo skromne, ker so se rodili v negaciji — vsake teorije.

Moderna meščanska stranka je v resnici kulturna, administrativna in politiška potreba Slovencev. Naša meščanska ali mestna kulturna smer je postala v zadnjih letih vsled svoje neenotnosti in razcefranosti smešna in vredna neupoštevanja. Temelji socialnih enot, ki se je ta smer opirala na nje, so deloma zrastle preko glave, deloma pa so se razsuli. Družabno gibanje, na katerem je temeljil naš vulgarni liberalizem, je napredovalo na enem koncu in je nazadovalo na drugem. Ta notranja kriza je postala očita — najprej v političnem življenju te smeri. „Mladim“, ki so umstveno prehiteli „stare“ liberalce, se je zahotelo po delu, preozek in premajhen se jim je videl delokrog, v katerem so se rodili. Njihove roke so se iztegavale in niso dosegle ničesar; tudi noge so se prestopale in so se vrtele v vedno istem kolobarju. Preko praga torej!

Ne dvomim, da bo program „mladih“ lep in moder. Po tem se ne vpraša, temveč vpraša se: Kdo se bo brigal zanj, kdo ga izvrševal in kdo urejal svoje nehanje po njem?

Ne gre za program, ki ga ob uri, ko se to piše, še ni. Najslabši in najboljši politiški programi se prodajajo zelo ceno! Ne zaničujem programov in tudi smešiti jih ni treba. Toda političar mora vedeti, da program nj in ne more biti nič drugega, kakor zunanji, vidni, izraz nastopajoče, po

vplivu in gospodstvu hrepeneče socialne skupine in enote. Povsem napačno je tedaj hoteti dosežati v življenju uspehe s političkimi programi; program je samo beseda našega lastnega hrepenenja in hotenja. Lansko leto sem napisal na tem mestu: Da politika ni nič samosvojega, samoniklega, temveč samo odsvit notranjega, v vsakdanjih borbah ljudi se tvorečega življenja. Vsaj biti bi moralo tako. Dermota pa je v članku „Več teorije“ dobro pripomnil tako: „Političen program mora torej biti originalen produkt oseb in razmer.“

Le neumevanje tega, nepojmovanje vseh principov ljudskega življenja, more roditi stranke, nota bene politične stranke, ki niso drugega kot ornament rokoko sloga. Brez simetrije. In seveda brez življenja. Od tod pojavi, da ima vsako društvece svoj „politiški“ program, svojo „takorekoč“ stranko in — ornamente.

Naši „stari“ liberalci — to se mora priznati — so tvorili za časov svoje polne moči neko družabno celoto. V administrativnem, gospodarskem in političkem pogledu so bili besedniki — nič več — pri nas tako zanemarjene in šibke mestne kulturne smeri. Tvorili so nekaj skupnega, lepo zaokroženega: meščansko demokracijo, filozofično slonečo na strahopetnem Büchnerjevem materializmu. Büchner je pozabljen in filozofičnega temelja ni več. Bilo je to skratka neko omejeno družabno gibanje, ki je začelo razpadati in se ločevati, kakor hitro so se nekateri deli tega sestava začeli razvijati v modernejše, po kapitalističnem razvoju hrepeneče življenje. To družabno gibanje še ni končano. Izgubilo je zgolj politiško vladno (ker so padli privilegiji sovraženi od množice), vkljub vsemu: denarju, gospodarski nadvladi, časopisju. Velike sile še leže tu nerazvite in neuporabljene.

„Mladi“ nastopajo pod vtiskom političnega propada „starih“ liberalcev. In zdi se, da so prezrli, da je in mora biti vsako politiško gibanje tudi družabno gibanje in obratno. Družabno ali socialno gibanje ljudstva rodi v politiki pozitivno delo.

Ali so „mladi“ mislili na to, računajoči le na malkontente „starih“ liberalcev in na malkontente katoliških demokratov, uveljavljajoči se zgolj negativno, brez temelja vsake teorije?

Če se bodo „mladi“ uveljavili, se bodo morali trpko pokoriti za ta mladinski greh.

Kakor je videti, se bodo „mladi“ skušali pozitivno uveljaviti v narodnostnem principu. Toda: Ali potrebuješ ti, prijatelj Benjamin, stranke za to, da si in ostaneš „narodni“ in „narodnjak“. Beseda namreč ni tako enostavna, kakor se to vidi na prvi pogled. Vestni zgodovinarji ta pojem precej pazno in tudi nezaupno ogledujejo od takrat, ko je Bismarck prenehal biti državni kancelar in Napoleon III. cesar. Sicer je že stara stvar, da si je že ženialni in zgovorni grof Mirabeau dal plačati svoje dolgove od kralja, da je ostal svojemu času primerno „narodni“.

Narodnost ni idealni fantom. Ona se uveljavlja sama, ker je izraz — tudi v politiki! — gotovega, po danih razmerah vezanega družabnega gibanja. Bodite

trdno prepričani: „narodne dame“, „narodne veselice“ itd. nimajo z mojo narodnostjo več opravka kakor kralj Portugizov. Narodnost ni ideal, narodnost je več — je moje življenje!

Ne gre za politiko in politiško stranko — kot tako namreč! — marveč gre za nekaj globljega. Za življenje živih ljudi gre, za hrepenenje, v socialnih in družabnih bojih ljudstev doseči in si osvojiti kar največ mogoče.

Kakor se politika proletariata ni rodila zaradi poslanskih mandatov, temveč v socialnih, gospodarskih in kulturnih bojih proti izkoriščanju, gospodarski nadvladi, pravnemu brezpravju, tako velja to pravilo za vsak drugi sloj, za vsako drugo socialno ali pa kulturno enoto naše družbe. Politika je samo neizogibno breme, sredstvo za doseg namena.

Le razumevanje in popolno, totalno poznanje temelja, na katerem stojimo in na njem delamo, more tudi roditi *res politiške* misli. As.

Socializem in inteligenca.¹

Sedaj, ko daje boj za splošno volilno pravico socialni demokraciji priliko, da razvija vse svoje sile in kaže s ponosom na uspehe dolgoletnega organizacijskega in propagandnega dela, bije v oči bolj nego kdaj ta neutajljivi faktum: stranki, ki ovlada tako ogromne mase delavstva, se doslej ni posrečilo zbrati pod svojo zastavo toliko duševno delujočih in tvorečih ljudi, da bi se moglo trditi, da je socializem v areni češkega mišljenja istotako važen in močan faktor, kakor je danes socialna demokracija med našimi političnimi strankami.

To očitno nesorazmerje med veliko veljavo, ki jo ima socializem na zunaj, v kolikor se pojavlja kot politična stranka, in med mnogo skromnejšim pomenom, ki ga ima kot smer mišljenja in naziranja, je nekaj, pred čimur ne moremo zapirati oči. Pičla udeležba češke inteligence pri socialno demokratičnem gibanju je le zunanji znak in merilo tega nesorazmerja. Preko tega presenetljivega fakta se ne sme kar tako iti, zmigavši zaničljivo z rameni. Tudi se ne sme reči: inteligenti ne prihajajo k nam, dobro, pa pojdemo naprej brez njih, ne potrebujemo jih. Nikakor ne! Ampak čas je že, da vprašamo: Zakaj ne prihajajo?

Socializem sodelovanja intelektualnih ljudi ne more pogrešati in tudi velikega pomena tega sodelovanja ne more podcenjevati, ako neče zatajiti svojih najboljših tradicij. Saj je bila njegova prava mati filozofija in so mu odlični spekulativni duhovi skovali „uma svitle meče“. Najsi bo teorija o revolucijski nalogi proletariata še tako opravičena, vendar se ne da ovreči resnica, da pro-

¹ Ta članek je priobčila češka socialistična revija „*Akademie*“ v 2. in 3. številki 1. 1905. Pisan je za češke razmere, poučen je pa tudi za našo inteligenco, ki ji je po večini ideja socializma še zelo tuja in socialistično gibanje zoprno. (Opomba uredništva.)

letariat sam, zgolj s svojo gmotno premočjo ne more uresničiti boljšega socialnega reda nego je sedANJI. Kajti to bi bila zmaga nasilja in bi nosila v sebi, kakor vsako nasilje, kal zla, razpada in nadaljnih bojev. K zmagi, ki mu do nje pripomore njegova moč, se mora nujno pridružiti ona moralna zmaga, ki tej moči šele dodeli sankcijo, zmaga pridobljena s silo ideje. Šele kadar ovrže socializem s silo svoje prepričevalnosti in neizpodbitne logike ugovore in dokaze, ki jih stavijo proti njemu, šele tedaj bo njegov triumf popoln.

Z drugo besedo: kadar bo imel na svoji strani ne le ves proletariat, ampak tudi največje duhove svoje dobe. Kakšna boljša družba pa bi bila to in kako bi mogla imeti trdne temelje, ko bi proti njenemu redu protestirali ti, ki reprezentujejo vedo, mišljenje in kulturo?

Vsako socialistično gibanje bi torej škodovalo le svojim interesom, ko ne bi polagalo posebne važnosti na to, strinjajo ali ne strinjajo li se z njim ti ljudje. Po tem, v koliki meri si jih je znalo pridobiti, se da najbolje presoditi njegovo idejno in kulturno vrednost. Če pristopajo vsako leto novi in novi tisoči k armadi organizovanega delavstva, je to čisto naraven pojav, nujna posledica ekonomskega razvoja. Delavec postane socialist ne zato, ker mu ugaja ideja socializma najbolj izmed vseh — torej radi ideje same, ampak zato, ker ga ženejo k tej ideji vse tendence njegovega čutenja, vsi nagoni njegovega egoizma, vse njegovo hrepenenje po boljšem življenju. Ako je delavec socialist, ni to nika kaka njegova zasluga, ampak nekaj nujnega, nekaj, kar se umeva samo po sebi. Pri njem podpira vse socialistično misel, v nji dobiva odgovora in zadoščenja za vse svoje potrebe in težnje, zato je propaganda za njo pri delavcu tako lahka in uspešna.

Toda pri človeku iz takozvanih inteligentnih slojev je ta stvar čisto drugačna. V njegovi glavi se more socialistično mišljenje roditi le po globokih prevratnih procesih in notranjih krizah. Vse navade, pojmi vcepljeni v šolah, način življenja in predsodki ljudi, sredi katerih živi, vse to ga odvrča od ideje socializma ali ga stavi celo proti nji. In četudi materielni nivô njegovega življenja morda ni dosti višji od proletarskega, vendar mu način njegove izobrazbe in nazori, črpani iz knjig in iz krogov, v katerih se giblje, vsiljuje proti socializmu pomisleke, ki se jih ne more kar tako otresti. Kaj on, ki je dovršil te in te šole in napravil toliko in toliko izpitov, on da naj bi se učil pravega naziranja na človeško družbo od ljudi, ki ne znajo niti pravilno pisati! Te ljudi z grobimi, žuljevimi rokami, te sajavce in zamazance, ki oznanjujejo sovraštvo proti vsemu, v čemer je doslej on živel, ki nimajo prav nika kega spoštovanja pred „ideali“, ki mu jih je vcepila šola, patriotični žurnal in oficielno priznana literatura, te ljudi da bi on smatral za somišljenike! Potem pa še tisti znani nazor, ki ga širijo duševni aristokrati ali tisti, ki hočejo za take veljati, nazor namreč, da je poslednji cilj socializma nivelizacija in kasarništvo, odprava vseh razlik med ljudmi, uničenje individualitet in tiranija večine! Koliko izobražencem je služil ta dokaz za dobrodošel izgovor, da se niso čutili primorane priznati se k temu, kar oznanjuje socializem, in s čimer soglašajo njih razum

in srce. In vendar, kako površen je ta nazor, na kako slabi logiki temelji in kolikokrat so ga že ovrгла fakta živega socialnega gibanja! Koliko takih predsodkov in ugovorov, in najsi jih narekuje egoizem kast, filistrstvo ali pa poviševanje samega sebe, je treba tu ovreči in kako prepričevalno moč mora imeti v sebi socialistična ideja, da premaga te predsodke in ugovore! Tu mora ona prebiti težko preizkušnjo, tu se da najbolje zmeriti, s kako močjo si zna podvreči duhove tam, kjer ji ne prihajajo naproti potrebe prirojenega egoizma in interesi zatiranih ljudi, kakor je to pri proletariatu.

V vseh glavnih evropskih deželah je prestala socialistična ideja to preizkušnjo jako častno. V Franciji so provzročile politične okolnosti zadnjih let, da je bila složnost intelektualnih ljudi in delavcev večkrat manifestovana; in združenje teh življev je pognalo republiko na nova naprednejša pota. V Angliji, kjer socializem ne eksistira v tako določno izraženi obliki kot politična stranka, ima zato tem večjo veljavo kot idejna smer, in je njegov naraščajoči vpliv čutiti v življenju vseh strank, v literaturi, v mišljenju in reformnem delu. V Nemčiji in Italiji se proletariat že skoraj pritožuje, da ima v svojih vrstah prej preveč nego premalo inteligentov. In kako je od socializma prošinjena inteligenca v Rusiji, o tem nas je poučil pred kratkim ves značaj tamošnje revolucije.

(Dalje sledi.)

Umetniška galerija v Ljubljani.

V proračunu mestne občine ljubljanske za leto 1907. je vstavljena točka z 2000 K v svrhu nakupa umetnin za bodočo galerijo. To je prvi uspeh večletnega prizadevanja, da se napravi v Ljubljani javna zbirka umetnin, o čemer se je sicer že pred štiridesetimi leti pisalo in razmišljevalo: to je pa tudi obenem dokaz, da je javnost brez dvoma prepričana o potrebi takšne kulturne institucije.

Običajno se ustanavljajo galerije z znatnimi osnovnimi glavnicami, letni doneski se votirajo le za vzdrževanje in popolnjevanje. Zagrebško galerijo je fundiral Strossmayer s 40.000 gold., katerim je pozneje dodal še 20.000 gold., pa se je vendar odprla šele 16 let po ustanovitvi; češko moderno galerijo je ustanovil cesar Franc Josip pred nedavnim časom z milijoni kron. 2000 K zadostuje za nakup ene večje ali par manjših slik, galerije oživotvoriti pa nedogledno vrsto let ne bo mogoče brez osnovnega kapitala. Dolžna ni le ljubljanska občina, pred vsem sta dolžni tudi kranjska dežela in država delati na ustanovitev ljubljanske galerije. *Potrebna je širša in resnejša akcija.*

Dejstvo je, da mora imeti vsak osnutek, ki hoče bodočnosti, *program*, po katerem naj se dela. *Treba je fiksirati princip, na kojem se osnuje umetniška galerija v Ljubljani.* Brez temelja ni stavbe.

Dvoje je mogoče: 1.) ali se ustanovi *historično-problematična zbirka*, ali pa 2.) *moderna galerija*. Za naše razmere je edino primeren drugi princip. Ko bi hoteli napraviti histor.-problem. galerijo, ki bi predstavljala zgodovinski razvoj upodabljaljoče umetnosti, poseči bi morali daleč nazaj vsaj v italijansko in nemško umetnost in ker bi ne mogli nabavljati originalov, navezani bi bili na kopije. Vendar bi stale tudi kopije — ki itak nimajo znatne umetniške vrednosti, najsi so tudi po sebi dobre — neprimerno velike svote, da bi bila zbirka količkaj popolna. Histor.-problem. galerija pa ne bi bila niti narodno-kulturnega niti kdove kakšnega splošno - kulturnega pomena.

Za moderno galerijo so dani pogoji. Imamo svojo umetnost, individualistično, subjektivno, ki stoji kot taka sama zase. Ne naslanja se niti na tradicije niti na historični razvoj med nami. Zaradi tega je tudi principijelno nepotrebno, da bi nakupovali slike starejših kranjskih slikarjev, ki so razen nekaterih izjem le sekundarne vrednosti ter ne tvorijo celote, ker so bili naši starejši slikarji epigoni različnih tujih šol in brez globočje notranje zveze. Nabiranje teh umetnin bodi prepuščeno deželnemu muzeju, da jih združi z že obstoječo zbirko, ki naj ostane sama zase.

Posledica modernega principa je, da sme biti bodoča galerija odprta-izključno slovenski umetnosti, da bo enotna in celotna ter da bo imela subjektivno-umetniški znak na sebi konsekvntno izveden. Tako pa zadobi institut tudi znanstveno-estetično važnost, poleg tega, da bi eminentno pospeševal umetniško produkcijo.

To je prvo in deloma že znano, drugo a ne manj važno je, *da se sestavi korporacija, ki naj vodi celo započetje*. Ljubljanski občinski svet dovoli 2000 K za galerijo, pa ni ne galerije, ne njene reprezentance. Da bi kar mestni magistrat brevi manu odločeval umetnine za bodočo galerijo ter vede ali nevede prejudiciral značaju znamenite kulturne ustanove, koje fundamentalni pomen se cení v sedanji razburkani dobi politike vse premalo, — je vseeno precej neverjetno. Diletantizem naj se neha in polovičarsko šušmarstvo naj izgine za vekomaj.

Komitê, ki se mu poveri tako velika naloga kot je ustanovitev umetniške galerije, mora sestajati iz strokovnjakov, ljudi, ki imajo čut za umetnost in ki jo poznajo, kajti kakoršen bo temelj, tako bo poslopje. Profesor naj ostane za katedrom, trgovec za pultom, advokat pri pravadah. Družega Prešernovega spomenika nam ni treba. Izgubi naj se vsak malenkosten protekcijonizem.

Umetnost umetnikom! Izvršujoči umetnik pozna najboljše in najresničnejše lepo, živo umetnost!

I. R.

Slovenci na tujem.

Malo nas je, Slovencev. In neprestano se drobimo ob krajih, kakor skala, katero polagoma ali vztrajno in neprenehoma razjedajo morski valovi. Na Koroškem in Primorskem, na Štajerskem in celo pri nas v našem osrčju, na Kranjskem, se zožujejo naše meje od desetletja do desetletja. Bujno se razvijajo sosedje okoli nas, mi pa napredujemo počasno, prepočasno za hitri, nepotrpežljivi in silni tek časa.

In ne samo, da se decimira naše ljudstvo po imenu, da izgubi z našim jezikom najglavnejše in značajno svoje svojstvo pri nas doma, tudi faktično se gubi naš rod, kakor pest listja, ki ga raznaša veter povsod okoli.

Še vedno se najde pri nas kratkovidnih ljudi, ki v izseljevanju našega ljudstva v Ameriko ne vidijo nobene nevarnosti. Istina mnogo ameriškega denarja pride k nam. Ali mi vidimo same svote, ki prihajajo, onih svot, ki se zgube z izseljenci v nič, teh ne vidimo. Pomisliti moramo, da nosi vsak izseljenec seboj toliko in toliko gotovega denarja za pot in prvi začetek v Ameriki. Že to so ogromne svote. Selijo se naši najboljši elementi. Zdravi, podjetni, energični, delavni ljudje, armada, katere izguba je nenadomestljiva in nepoplačljiva z onim denarjem, ki ga pošiljajo domov. In primeroma se jih vrača *trajno* le malo. Tam v Ameriki so uslužbeni pri industrijalnih podjetjih, pri rudokopih i. t. d., sploh pri delu, katerega pri svojem povratku v domovino ne morejo nadaljevati. Ko bi naši ljudje delali po ameriških farmah, da bi se naučili modernega poljedelstva, bi imela Amerika za nas tudi vzgojevalen pomen. Tudi danes ima Amerika na naše ljudi velik vzgojevalni vpliv. Ali pomisliti moramo, da se primitivni ljudje priučijo najprej le zunanjih form kulture, nauče se nositi lepšo obleko, udobnejšega življenja in šele pozneje, tekom let se zbudi v njih smisel za idealnejše potrebe današnjega svetovnega človeka. Zato vidimo pri naših Amerikancih tako pogostoma le ono površno bahatost, zaradi katere potrošijo svoj v Ameriki tako težko prisluženi denar na kaj nespameten način. Ali kakor rečeno, naši najboljši elementi ostanejo sploh tam, ne vračajo se več domov v naše, za njih tesne razmere. Oni sami pač še čutijo za svoj rod in dom, ali druga in tretja generacija se že popolnoma amerikanizira. Dogaja se to tudi pri družih močnejših narodnostih, kakor smo mi, zato se temu ni čuditi.

Z izseljevanjem izgubljammo mi Slovenci neizmerno. To je večjega pomena, če se izseli zdrav, odrasel mož, kakor če se vpiše to ali ono dete v nemško ali italijansko šolo.

Temu vprašanju posvečuje se pri nas vse premalo važnosti. Mi pozabljamo, da je človek največji kapital naroda, da je njegova delavna moč za razvitek vsakega naroda največja vrednostna enota. Dandanes stopa pomen in faktična vrednost posameznika vedno višje. Splošna volilna pravica je le majhen izraz tega nazora. In posebno za male narodiče, kakor smo mi, se ta vrednost še podesetori.

Vendar, kdor pozna razmere, bo priznal, da se mi od vseh narodnostij najmanj brigamo za te drobtine, ki se neprestano trgajo od našega osredja in se izgublajo za nas za vedno. Izgubljajo se zaradi naše nemarnosti. Za beneške Slovence, za ogrske Slovence, kdo se briga za nje?! Tu in tam napiše posameznik vsako leto ali vsaki dve leti enkrat feljton o njih in potem je zopet tiho. Ne brigamo se dalje zanje, ne vznemirjamo se, in vendar bi se dalo s primerno organizacijo rešiti mnogo. Najžalostnejše je to, da so ti Slovenci kulturno jako zaostal element. Ni niti čudo. Njihov materinski jezik ne služi jim nikakor v pripomoček naobrazbe. Slovenskih šol nimajo, slovensko časopisje, slovenske knjige prihajajo le v pičlem številu med nje. O nekakem kulturnem agitatorstvu od slovenske strani med njimi ni niti govora. Nekaj zaradi političnih razmer, nekaj pa in glavno zaradi brezprimerne apatije centra naroda, kateremu pripadajo, t. j. nas inteligence slovenske. Po drugi strani zopet se niti onemu narodu, ki jih je asimiliral: Nemcem, odnosno Italijanom, niso še priklenili toliko, da bi jim bila pristopna njihova, t. j. nemška in italijanska kultura. In v svoji zaostalosti rabijo našim narodnostnim nasprotnikom v dobrodošel dokaz za inferiornost našega plemena.

Priprost Slovenec izgubi z našim narodom vsako zvezo, kakor hitro ga je zavel veter kam v tujino. Še naš inteligenten človek izgubi v drugem narodu v čudovito kratki dobi narodnostni značaj Slovenca. In če naš inteligent na tujem le redkodaj čuti potrebo ostati v zvezi z duševnim in kulturnim življenjem našega naroda, toliko manj bo priprost delavec čutil to potrebo, ki je niti doma nikdar imel ni!

Naravno je, da se narod za vsacega posameznika ne more brigati; ali tam, kjer se gre za stotine in tisoče, je tako zanemarjenje, na katero smo mi naučeni, naravnost zločin na lastni sili in moči. Kakor da nam krvavi rana na lastnem telesu in mi ničesar ne storimo, da bi ustavili dragocen sok, ki odteka iz naših žil in nas slabi.

Poglejmo Nemce! Res oni so v primeri z nami velikanski narod; ali nobeno številce njihovega naroda jim ni premajhno, da bi ga zanemarjali. Tako jih izseljevanje ne slabi, ampak jači. Na Hrvaškem imajo 38 šol, v Srbiji, v Bolgariji, po celem Balkanu imajo svoje šole in njihovih društev na našem jugu je legijon. In v sredini, ob viru njihove kulture in moči, imajo vse te posamezne male skupine, te raztrošene in raztepene drobtine njihovega naroda vedno v evidenci. A mi, ki nas je tako malo, kako se mi brigamo za svoje rojake?! Navesti hočem, kar vem iz lastne skušnje.

Letos pomladi sem napravila daljše potovanje. Moja pot me je vodila skozi Köln ob Renu. Čula sem, da je na Vestfalskem do deset tisoč Slovencev, in osobito v Essenu in v okolici da jih je mnogo. Odpeljala sem se tja, da vidim, kako žive. Obiskala sem najprvo predsednika društva sv. Barbare. To je podporno društvo slovenskih rudarjev v Essenu. Prišla sem v hišo, v kateri je stanovalo več slovenskih družin. Mnogo oženjenih rudarjev je tu trajno naseljenih. Njihove žene so Slovenke. Štedljivejše in skromnejše so kakor Nemke, zato

tvegajo rudarji tudi daljno pot v domovino, da si od tam pripeljejo družino za življenje. Nedavno si je kupilo društvo imenitno zastavo. Z velikim ponosom mi je pravil predsednik o tem.

„Blagoslovili smo zastavo in sam cesarski namestnik (konzul) so prišli iz Kölna k naši slavnosti.“

Vpraševala sem, če imajo kaj slovenskih časopisov in knjig. Odkimal je in zopet je pripovedoval, kako so bili cesarski namestnik zadovoljni, „ko smo jim peli cesarsko pesem.“

„Morali bi imeti kakšno društvo, knjige in časopise,“ sem rekla, „da ne bi pozabili na svoj narod in da bi se kaj izobrazili. Zastave so pravzaprav kaj nepotrebne stvari; kaj imate od njih?! Knjige bi Vam bile koristnejše.“ Vprašala sem jih tudi, kakšni so naši rojaki tam okrog.

„O pridni so,“ mi je pripovedoval. „Samo v cerkev ne hodijo dosti. Ne razumejo jezika. Ampak v jeseni pridejo neki slovenski gospod pater k nam, potem bo že boljše.“

Odšla sem v drugo predmestje. Vidiš, sem si mislila, kaj veže Slovence z domovino: „cesarski konzul“ in „gospod pater“, avstrijski patriotizem in katoliška cerkev, slovenskega pa nič.

Obiskala sem še drugo društvo: pevsko in tamburaško društvo, o katerem se je tudi v „Slovenskem Narodu“ poročalo parkrat. Fantje so namreč tudi nabirali za zastavo. Dva mlada, inteligentna fanta sta mi pripovedovala, kar sta vedela o ondrotnih Slovencih. Shajali so se časih in peli in po gostilnah so jih radi videli, ker so Nemci radi poslušali njihove pesmi. In obšla jih je želja za tamburaškim društvom. Kupili so si harmonij in naročili tamburice. Težko je šlo spočetka; učili so se note. Niti eden od njih ni znal not, ali učili so se in zdaj že prav lepo igrajo par komadov.

„In kaj čitate?“ sem vprašala.

Eden od njih je bil naročen na „Slovenski Narod“. „Ampak drag je,“ je rekel, „in nečejo ga dati cenejše.“

Pripovedovali so mi, da bo kmalu zadosti denarja nabranega za zastavo.

„Tako malo vas je, dvanajst, petnajst v vašem društvu. Kaj vam bo zastava?! Rajše kupite knjige za ta denar in naročite še več časopisov. Knjige bi lahko posojevali drugim Slovencem, saj vam lahko kaj plačajo zato in koristilo bi vam to več kakor zastava.“

„Je že res,“ sta mi odgovorila, „ali lepo je vendar, če se imamo s čim postaviti.“

Vprašala sem jih, če mislijo iti nazaj na Kranjsko. Odgovorili so mi, da ne mislijo, da je zaslužek dober tu, samo to je nerodno, ker ne znajo jezika. — Eden me je spremil in mi je kazal ulice: „Tukaj so sami Slovenci, vse je slovensko.“

„Ne bo dolgo,“ sem mislila.

Vračala sem se mimo velikanskih tovarn, mimo brezštevilnih tovarniških dimnikov v mesto. Povsod je piskala para, stroji so bučali, iz visokih peči se je valil dim. Zemlja se je tresla od človeške moči, ki je vpregla tu prirodne sile v svoje suženjstvo. In kamor seže oko, ves kraj — ena sama bučeča, velikanska tovarna. In tam v dolinah, pod bregovi ruje pod zemljo stotisoč rok v črnih premogokopih in po vseh teh tovarnah, ki so nakopičene v mestu in raztresene okoli po vseh brdih in dolinah, peha se stotisoč ljudi okolo brnečih strojev in velikanskih žarečih pečij. Med njimi jih je deset tisoč moje krvi. Deset tisoč slovenskih hlapcev je tu, ki pomagajo kupičiti silo in bogastvo tujemu narodu. Zadnji so izmed teh stotisoč hlapcev. Močni so, krepki, ali pokorni. Molče in najbolj udano služijo izmed vseh tujemu kapitalizmu. Skromni so, njihove potrebe so majhne: jesti in piti in časih kakšna svilnata pisana zastava. Ni še onega gladu po naobrazbi, po knjigah, po duševnih užitkih v njihovih dušah. Nimajo velikih društev s predavanji, koncerti, nima vsak svojega časopisa, ne plačujejo prostovoljnega davka velikim organizacijam delavstva, ki jih ščitijo pred izkoriščanjem dobičkaželjnih akcionarjev. Srečni so, kadar pridejo med nje „oni avstrijski cesarski namestnik“ poslušat izliv njihovega avstrijskega patriotizma; srečni so, kadar pridejo „gospod pater“ oznanjat v domačem jeziku nauk katoliške cerkve. A kultura, velika kultura gre po svetu, na vse strani siplje svojo blagodat, samo tem desettisoč Slovencev v tujem nemškem kraju ne vrže niti drobtinice.

Srce me je bolelo, ko sem odhajala, in spomnila sem se vseh naših neumnih veselic, po katerih se je z velikim navdušenjem pobiralo za družbo sv. Cirila in Metoda. Blažena naša družba sv. Cirila in Metoda! Šolske sestre uče naše slovenske otroke slovenskih molitvic in časih tudi nemških iger, če pride kakšen avstrijski in klerikalni gospod pogledat, kako rešujemo mi svoj pomladek, svojo kri pred tujo pohlepnostjo . . . In tam je desettisoč odraslih ljudi, katere prepuščamo njihovi milosti „gospodu avstrijskemu cesarskemu namestniku“ in rimsko-katoliškemu patru, — ki je pa vsaj „tudi Slovenec“.

Zagreb.

Zofka Kveder-Jelovškova.

Pregled.

Gospodarstvo.

Izmed stvari, katere so Slovenci že pogostokrat obžalovali in objokovali, da jih nimajo, je ena najvažnejših — *gospodarska podjetnost*.

Sicer prav malokdo ve, kaj je in kakšna je ta stvar. Nič ne de. Imeli bi jo pa le radi.

Samo kako bi jo dobili?

Kakor povsod, so bili žalovalci in objokovalci tudi tu originalni. Šli so in so razpisali — nagrado tistemu, ki pošlje najboljšo razpravo o vprašanju, zakaj da med Slovenci ni podjetnosti! Razprava je bila napisana, nagrada izplačana — a razprava je bila izmed najboljših prav slaba.

Čudite se? Ni se treba!

Kakor vselej, tako je bila tudi tu naših rodoljubov metoda zaraditega originalna, ker je bila izgrešena! In zato je bila napačna ta metoda, ker se je preje, nego se je vedelo, *kaj* nam je podjetnost, vpraševalo: *Zakaj* je ni? zakaj je ni stvari, katere niti ne poznamo?!

Gospodarska podjetnost je ob kratkem *zmožnost kombiniranja dejstev v gospodarskem življenju*.

Ta zmožnost ne pride človeku samaodsebe. Tudi če bi bila tu dana a priori — se samaodsebe ne razvija, ali se vsaj ne razvija tako, kot bi se, če bi imela predpogoje in snovi za življenje.

Kdo more, kdo zna kombinirati?

Kakor za vsak posel potrebujemo posebnega poklica, posebnih zmožnosti, — tako tudi zato, da smo podjetni, potrebujemo posebnega daru. Gotovo je, da se da — ker ta dar vendar ni nič izključno angleškega, nemškega ali židovskega — v marsikom in marsikje na novo vzbuditi, negovati in krečiti.

Da ne bomo teoretizirali — pogledjmo praktično življenje, naše praktične narodne gospodarje! Kdo so najpodjetnejši?

Morda oni, ki so najbogatejši? Kapital sam ni še napravil nikogar podjetnikom. Kapital omogočuje podjetnemu duhu, da se uveljavi.

Ta *duh* je nekaj posebnega! V Slovencih ga še nismo prebudili. In vendar je predpogoj, da postanemo podjetni!

Ne zanikujemo — imamo posameznike, ki so podjetni, da bi se kosali s tekmeci v vsakem narodu, v vsaki državi. Toda ravno to, da imamo doslej samo šele individije, kojih podjetnost se ne nehava v premagovanju konkurence v domači vasi, bi nas moralo vzbujati k premišljevanju, zakaj da nismo na boljšem.

Zmožnost kombiniranja dejstev v gospodarskem življenju smo imenovali podjetnost. Kombinirati *zna* samo tisti, kdor ima od narave zmožnosti dane zato. O Slovencih se splošno naglaša njihova nadarjenost v vsakem oziru. Torej lahko trdimo, da tudi njih zmožnost kombiniranja ni izmed zadnjih. Toda — kdo *more* kombinirati bolje, oziroma najboljše?

Tu smo pri točki, na katero nimamo doslej zadovoljivega odgovora.

Kombinirati more najboljše tisti, ki ima največji, najširši pregled in razgled po dogodkih v gospodarskem življenju in ki ima tudi toliko razsodnosti, da spoznava, v kakšni zavisnosti so ti dogodki med seboj in v zvezi s celotnim gospodarskim organizmom. Potem more presojeti in ocenjevati njih moč in vrednost, t. j. pomen njihov in vpliv za nadaljni razvitek gospodarskega življenja. Potem lahko vravnava svoje delo.

Odkod dobimo tega duha?

Iz šole! — Odgovor je enostaven in neoriginalen — in vendar premalo uvaževan. Če bi bil uvaževan, bi imeli več gospodarskih šol, bi imeli tehniške pripravnice, strokovna izobraževališča, tehnologiške muzeje . . .

V vsem našem šolstvu nedostaje gospodarskega pouka.

Ravnotako važno pa je, da se v času, ko šola ne bi skrbela več za gospodarsko izobrazbo, ne preneha človek v ti izobrazbi izpopolnjevati. Da, trdimo, da je doba, ko mladenič šolo zapušča najvažnejša, odločilna za njegov nadaljni razvoj. In zavoljotega je nujno potrebno, da se v tem času nadaljuje njegova gospodarska izobrazba. Mislimo predvsem to izobrazbo v duševnem oziru. Tu je treba, da se polože temelji *teoriji*, katera omogočuje človeku, da si pozneje lahko razlaga razvoj in vzajemno odvisnost gospodarskih dogodkov. In s tem mu prihaja spoznanje, s tem se mu vzbuja podjetnost, katera sčasoma lahko postaja matematično natančna preračunljivost, ako dotičnik zna tehtati in meriti stvari, ki same na sebi nimajo teže in mere — dogodke gospodarskega življenja . . .

Taka je pot, po kateri pridemo najhitreje do podjetnosti. Dolga je ta pot, ker jo je treba nastopiti takoj izpočetka in ker nima konca, dasi ima cilj. Ta pot je ona, po kateri morajo hoditi *generacije*; po taki poti hodijo resni *narodi* . . . Za Slovence je tem težavnejša, čim manj nas je in čim manj se moremo udeleževati svetovnega gospodarskega življenja. Moramo si pa pridobiti svoj prostor, svojo moč in veljavo tudi tod; če ne, se ne ohranimo. Za to pa je treba zopet, da poznamo svetovno gospodarstvo — da imamo svetovni razgled. Mi se sveta in njegovega vrvenja ne smemo ogibati, ker itak prihaja že nad nas; skrbeti moramo, da nas ne najde spečih in nepripravljenih . . .

D.

Socializem.

7. oktobra l. l. se je pričel v Rimu *strankarski zbor italijanske socialne demokracije*. Kakor že vrsto let, tako je tudi letos bil glavni predmet zbora spor med frakcijami v stranki, ki se v celoti dele na *integraliste, reformiste in sindikalce*.

Zbor je bil dobro obiskan. 950 strankarskih oddelkov s 34.842 glasovi je bilo zastopanih po 530 odposlancih. Zadnji strankarski zbor v Bologni je izkazoval še 45.800 organizovanih sodrugov, lanski pa 41.264. Število je torej padlo za skoro 5000. Do 1. julija 1906. je imela stranka 27.030·37 lir dohodkov in 25.961 lir izdatkov. Za agitacijo je izdala samo 6097 lir, to pa zaradi tega, ker morajo posamezne sekcije same skrbeti za agitacijo in imajo tudi večje dohodke kot osrednja blagajna. Stranka je izdajala tri dnevnikе, od katerih se je eden vsled pomanjkanja gmotnih sredstev ustavil. Neodvisno od stranke pa izhajajo še trije socialistični dnevnik. Poleg tega razpolaga stranka z 88 tedenskimi in z 2 znanstvenima revijama.

Govornik *integralistov*, Morgari, je poudarjal, da želi njegova struja enotnost in složnost v stranki. Posamezne smeri naj mirno delujejo druga poleg

druge. Tudi Modigliami, govornik reformistov, je dokazoval, da ne obstoje med večino obeh teh skupin nobeni principiелni razločki. Oddaljujejo se le sindikalisti, ki se nagibajo k anarhizmu. *Labriola* je govoril celo dopoldne: Njemu je edino uspešno sredstvo proletariata generalna stavka. Debata je trajala polna dva dni in sta se je udeležila tudi Ferri in Turati. Končno so predložili integralisti zboru resolucijo povsem reformistiškega duha in je bila, ker sta prvi in glavni skupini glasovali skupno, s 26.947 glasovi sprejeta. Revolucionarci in sindikalisti so ostali s svojimi resolucijami v veliki manjšini. Za šefredakterja glavnega glasila „Avanti“ je bil zopet izvoljen Ferri. — Ti teoretiški prepiri so italijanski socialni demokraciji pomagali že do marsikaterega poraza in je upanje, da se prepir ublaži.

Združena francoska socialistična stranka je imela od 1. do 4. novembra 1906 v Limongesu svoj strankarski zbor, ki je bil zanimiv vsled tega, ker sta dva bivša člana stranke vstopila v sedanje francosko ministrstvo. Zbora se je udeležilo 289 delegirancev. Stranka močno napreduje. Število federacij stranke je poskočilo od 67 na 75, število organizovanih sodrugov pa od 39.400 na 54.000.

Na zboru se je — kakor je bilo pričakovati — izzvala diskusija o stališču stranke napram vladi. Grajalo se je Jaurèsu, a se je končno zbor skoraj enoglasno izrekel, da spremembe v sestavi meščanske vlade nimajo vplivati na principiелno politiko stranke.

Druga važnejša točka dnevnega reda je bila razmerje strokovnih organizacij do socialistične stranke. Guesde je zahteval popolno skupnost obeh teh organizacij proletariata. Jaurès je priznaval potrebo te skupnosti, vendar je bil mnenja, da more biti ta skupnost tem večja, čim večja je avtonomija strokovne organizacije. Temeljno sporazumljenje političnega in strokovnega gibanja vodi k prostemu skupnemu delu obeh organizmov. Jaurèsovo mnenje je obveljalo.

Zbor je končno tudi odklonil zahtevo Hervéja — znanega antimilitarističnega propagatorja — naj v slučaju vojne iz kakršnegakoli vzroka — proletariatu napove generalno stavko in odpove pokorščino. Sprejelo se je nato še nekaj resolucij, med njimi eno za volilno pravico žensk, in se je strankarskemu vodstvu naložilo, da proučuje razmere poljedelskih delavcev, njih življenje in delavne razmere ter lastninske forme zemljišča.

Počasi se pričenjajo vse *ruske stranke* pripravljati za bodoče volitve v *dumo*. Do sedaj so se oglasile razne konservativne smeri. Socialisti so volitve v prvo *dumo* bojkotirali. Ta taktika pa se je popolnoma ponesrečila, Danes ne misli nihče več resno na bojkot pri prihodnjih volitvah. Gre sedaj zato, kdaj, kje in pod kakimi pogoji bi socialisti lahko sklepali kompromise z drugimi, meščanskimi strankami. Nekatere socialistične frakcije so za to, da se sme sklepati kompromise z drugimi strankami le tedaj, če se izrečejo za republiko. To načelo, ki je zelo čudno, pa nima mnogo pristašev. Najbrže bodo zmagali oni, ki zahtevajo, da se podpira stranka *kadetov*, če bi bila nevarnost, da zmagaja kje kandidat reakcije. — Stranka *kadetov* se kaže, kakor bi bila pripravljena pri prihodnjih volitvah sodelovati s socialno demokracijo.

Tudi socialno. Draginja, ki se je pojavila vsled naše agrarne politike, je zadela predvsem proletarske sloje, med katere štejemo tudi uradništvo. Državni uradniki so pričeli akcijo, da se zboljša njih materialni položaj. Tudi delavci zahtevajo od vlade pomoči zoper to umetno izvabljeno draginjo, ki jih uničuje kot konsumente. Ljubljanski občinski svet je reguliral magistratnim uradnikom plače. In sicer so pridobili: kanclist (najnižja uradniška kategorija) približno 300 K na leto, višje kategorije pa več, tako n. pr. magistratni ravnatelj nad 2000 K letno. Pomožni uradniki in mestni delavci pa so pridobili — 00. Ob tem „slovesnem“ trenutku se občinski svetnik dr. Triller ni mogel premagati. „Narodno-napredna stranka je izvršila to veliko socialno delo.“ Ali je bil morda to prvi uspeh narodnih socialcev?

Književnost.

Ivan Cankar: Nina. Založil L. Schwentner v Ljubljani.

Izšla je nova Cankarjeva knjiga, in kdo je ne bi čital? Še ničesar ni izdal pisatelj, kar ne bi bilo povzročilo v krogih slovenskega čitateljstva in — seveda tudi — v kritiki kakršnega koli valovanja. Ne more se reči, da je občinstvo, ki konzumira slovensko literaturo, razdeljeno enostavno v dva tabora: Za Cankarja in proti Cankarju; „načeloma“ so pri nas sami Cankarjevci. Mladi literatje ga posnemajo, ali se vsaj naivno trudijo, da bi ga posnemali, kritičarji mu priznavajo talent in ženialnost — celo „Slovenec“ ga je imenoval našega najženialnejšega pisatelja, ko je . . . objavil neki spis v „Dom in Svetu“, — čitatelji kupujejo ali si izposojajo njegove knjige, kajti vedeti se mora, kaj je spisal Cankar. Ali — onimozni „ali“ moli povsod svoje rogove skozi kapo, pri literatih, v kritiki, v občinstvu. Često je vzveličevalno priznavanje samo plašček, ki pokriva zavist, jezo in spletke; največ je papig, ki enostavno brez mišljenja blebetajo, kar so čule ali čitale; najmarkantnejši pojav je pa trud kritike, spraviti ženialnost na druga pota. „Cankar piše krasno, ali vendar naj bi pisal drugače“ i. t. d., i. t. d.

Ko sem čital „Nino“, se mi je godilo hudo. Čital sem nocoj eno poglavje, jutri drugo, in še to mi je bilo težko. Najti nisem mogel zveze, osebe, ki govore in o katerih se govori, se mi niso hotele prikazati, nisem se mogel seznaniti z njimi, vsa snov se mi je zdela razblinjena; včasih mi je bilo kakor človeku, ki se mu sanja, da leta po neomejenih širjavah z občutkom, da nima tal pod nogami, ne da bi se mogel orientirati, nevedoč, kam ga žene in kaj bode. Kje sem? Kam me je zavlekel ta Cankar? Kje se pa godi vse to? In sploh: Kaj se godi?

Zelo sem se mučil in na koncu sem bil čisto neumen. Samo epilog je bil čisto jasen in jasna je bila njegova organična zveza s celo knjigo. Jezil sem se pa najbolj sam nad seboj, kajti oti se nisem mogel čutu, da je v Nini nekaj velikega, nekaj globokega; ne „marsikaj lepega“, „mного krasnih reči“, temveč nekaj določenega, kar ni samo ornament ali privesek, ampak kar tiči v jedru samem. Da je povest o butari pravi literarni biser, opis „mrtvašnice“ mojstrsko delo, epizoda zakonske dvojice, ki grenita drug drugemu življenje, psihološka slika prvega reda, ni bilo težko uganiti. To so krasote, vsaka sama zase kakor je tudi epilog v svoji rafiniranosti pravi „Kabinettsstück“. Toda to so posameznosti; a nekaj močnega se skriva v celi knjigi; in da se mi je neke tole, to me je najbolj jezilo. Zlovoljen sem odložil knjigo.

Potem sem čital neke ocene. Pametnejšega me niso naredile, zadovoljile me pa tudi niso. V tem je uhajal čas; človek ima tudi drugih opravkov in v neliterarnosti vsakdanjega življenja

kaj lahko pozabi na prečitano knjigo. Toda čudno! V trenutkih, ko ni bilo za to najmanjšega povoda, mi je prihajala na misel Nina. Nisem se spominjal na posamezen odstavek, na markantno frazo, temveč na celo Nino, na nekaj, kar bi mi bilo težko definirati, o čemur pa sem bil prepričan, da je „Nina“. Detalji so mi itak ponajveč izginili iz spomina; kar me je prijelo, je torej moralo biti nekaj bistvenega, nekaj iz jedra. In to se je ponavljalo. Primeril se je slučaj, ki je zadeval bodi mene, bodisi druge, in zbodlo me je v možganih: Glej — Nina!

Tedaj se je izvilo nekaj iz tistih notranjih nižin, kjer zaspi zavest in se izgubi določenost, pa je stopilo na površje: Da nima on ničesar opraviti z življenjem, tako nekako pravi epilog. Ali Nina in življenje sta vendar v tesni zvezi; vsak hip kliče življenje njo, ki je sama izšla iz življenja.

In bil sem prisiljen, še enkrat prečitati knjigo. Sedaj sem zadovoljen; ne jezim se več nad seboj in smejeti se moram, kadar pomislim, koliko teme in nejasnosti sem prvokrat nahajal v knjigi in kako so mi kritike potrjevale, da je Nina vrhunec nerazjasnivega misticizma. Morda je moja sodba površna; ali kdo more sploh trditi, da je njegovo umevanje nezmotljivo? Avtor seveda ne bode pisal komentarja svoji knjigi; ali ker nam jo je podal, ni mogel biti njegov namen, postaviti nas pred zagrnjeno sliko, izpred katere ne bi mogli nikoli dvigniti zagrinjala. Gledati pa moramo sliko vsak s svojimi očmi. Meni se zdi, da je Nina jasna in zato sem zadovoljen . . .

Tistih sedem nočnih dialogov, ki so navidezno monologi, pa epilog, ustvarjajo skupaj grandiozno simfonijo, simfonijo pesimizma, fatalizma. Kakor glasba nam šume besede in stavki v ušesih, in na notranjega človeka vplivajo kakor glasba. Mogočni muzikalni stavki brez besed nas opojč, motivi in akordi se nam pogreznejo v globočine. Davno so že razšumeli in nankrat, nepričakovano nam zopet zadone v ušesih. Čas preteče, zopet zagode orkester, glasovi izvabijo iz nas vse, kar se je shranilo, da sami nismo vedeli kje, med violinami, flautami, harfami in med našo dušo je hipoma stkana tajna vez in skladatelj govori različno, ne z navadnimi besedami, pravzaprav še vedno brez besed, ali kdor živi v življenju, razume sedaj njegove glasove.

. . . Sovražna nam je usoda. Glej, vseokrog blato, umazanost, surova pijanost; ali pogrezniti se nočemo v tem smradu. Verujmo! Upajmo! Otresli se bodemo vsega, kar je nizko. Pojdimo odtod, poiščimo si skrovišče, tam si ustvarimo svojo srečo. Kaj neda, saj verujemo vanjo? Da, gotovo! Čvrsto verujemo! Ali — ali morda ne, še ne dovolj čvrsto? Rešili se bomo vsega dvoma, potem bode dobro. Pozabimo, pozabimo na to, kar je bilo. Čemu spomin na ostudnost? . . . Prokleti spomin! Vendar se vrača. Izpodimo ga, pošast! Sreča mora priti . . . Upajmo, upajmo, verujmo. Vsaj verujmo. Če ne moremo ubiti preteklosti, pa jo vsaj zagrnimo . . . Veliko moč ima ta umazanost iz davnine. Ne le da gleda neprenehoma skozi okno; brez glasu, samo z očmi nas vabi. Ali mi moramo naprej. Kaj je naše upanje preslabo? Ali nismo prepričani? Pa vsaj pozabimo, spimo. Oživelo bode zopet hrepenenje . . . vsaj hrepenenje. Toda kam se ozira hrepenenje? Tam ni naša sreča! Seveda ne. Saj nismo — verjeli — vanjo. Nikoli nismo verjeli. Slepili smo se. Koprneli smo, ali vse nas je valilo v blato, ob vseh željah se nismo nikdar popolnoma rešili. Šli smo v samoto, na višave nismo dospeli, končno nas ubije fatalni vabljivi spomin na nižave . . .

Usodo hočemo premagati? . . . Glasno trdimo tako. Ali — v globočini ne verujemo. „Lepa je noč človeku, ki ve, da mu vzide solnce“ . . . Nina se nasmeje ob teh besedah. Zakaj? . . . „Vzide dan . . . tako je zapisano, kakor je zapisana pot tisti zvezdi, ki roma tiho in bo romala na veke . . .“ In — zvezda se utrne!

Usodo premagati! . . . Naložila nam je butaro, težko butaro. Pa jo vrzimo proč, rajši kakor da bi jo vlačili do konca. Toda . . . ne storimo tega, ne moremo; in usoda se nam roga iz svojega skrovišča: Saj ti nisem dala toliko moči, da bi se mogel rešiti. In mi vlečemo proketo butaro dalje in dalje. Življenje nas sovraži, tepe nas, peha nas v blato, maže nas, zasmehuje nas; in vendar mu ne damo brce. In epilog je: Sovražimo ga! . . .

Pred leti sem dejal, da se Cankarjevih knjig ne sme čitati v eni sapi. Kar nam on daje, n vsakdanji kruh. Vsaka njegova knjiga potrjuje to vnovič, prav posebno pa „Nina“, ki je — to trdim z globokim prepričanjem — veliko delo. Kako sodim o tistem mračnem pesimizmu, ki preveva Nino, zlasti o fatalizmu, ki nastopa tako dominantno, to je seveda druga stvar. Upam se celo trditi, da ima Cankar sam še nekaj družega, kakor tisti pesimizem. Tiste svetilke, ki brli na „Klancu“ v učiteljevi sobi v temno noč, pač ne najdemo v Nini. Ali če bi bil Cankar res samo pesimist, ne bi pisal Slovence, posebno ne tako, kakor piše. Kjerkoli živi v njem vera, da je še neka večja moč kakor fatum. In tisti moči služi Cankar — seveda na svoj način.

E. K.

Ksaver Meško: Mir božji. Nova Meškova knjiga obsega 12 črtic. Skoro vse imajo subjektiven značaj, pisatelj razpleta osebne refleksije. Meško ne razglablja tu objektivnega življenja in psiholoških problemov v njem, nego razvija svoj lastni problem in je podal nekaj konfiteor svoje mehke, včasih malo sentimentalne duše. Meško je katoliški duhovnik; njegov milieu v novi knjigi je po večini sakralen, le, kakor se vidi skozi površino vode dno v potoku, tako zro obrisi življenja in sveta iz tega milieuja. Videl je moža, ki je nesel pred njim po samotni stezi križ, velik in težak, in čudežna svetloba je žarela od njega na veje cipres: Kristus mu je dal mir — mir božji, v katerem prenaša trpljenje radovoljno. (Črtica XII.) krščanska resignacija.

Meško je „človek, ki se je vračal“ (Črtica XI.) po poti svojega življenja nazaj. Izpoznal je v njem smrt, obup, uzrl ljubezen do izvoljene device, in otroško nedolžnost. Zahrepenel je po detinski sreči, otroški svetosti, ali nedosežna, izgubljena je. S posebnim veseljem zre otroško dušo in najdovršenejšo opisuje otroško srce.

Tu je našel tudi vero, trdno, ki premika gore in ne vprašuje zakaj? Tu mu je pot odprta v mistiko, ker prekoračen je kritikizem.

„Romanca o izgubljeni“ ter „Na cesti“ sta dva odlomka iz življenja, socijalni sliki, ali tudi nista brez refleksij.

Meško je kot umetnik stilist, ljubi vznešeno dikcijo, zveneče besede, tuintam resnično nežne, ki jih nosi ritem stavka, tako da zraste slog včasih v širino, obširnost. V glavnem so Meškova dela takozvana „poezija v prozi“ — lirika, vendar pa je v „Miru božjem“ tudi nekaj lepih opisov.

J. R.

Ocene drugih knjig (*Cankarjeve Krpanove kobile*, *Kirchsteigerjevega romana Pod spodnjim pečatom* itd.) prihodnjič.

Od uredništva.

Pisatelje, ki reflektirajo na to, da prineso „Naši Zapiski“ oceno njihovih del, opozarjamo, da nam določijo svoja dela, oziroma, da to naroče svojemu založniku. Obenem naznanjamo, da bo izhajal list iz tehniških vzrokov proti koncu meseca.

Od upravnštva.

To številko smo poslali vsem dosedanjim naročnikom. Kdor se za tekoče leto ne misli naročiti, naj nam jo izvoli vrniti. Naročnike pa opozarjamo, da nam določijo naročnino vsaj do konca februarja t. l., sicer jim list ustavimo. Obenem pozivljamo vse one, ki nam kaj dolgujejo za prejšnje letnike, da svoj dolg takoj poravnajo.